

Хаётнинг (яккама-якка) кураш майдонида ва жахон халклари орасида ислом оламининг фарсах-фарсах орқада колганлигини баён қилишга эҳтиёж йўқдир. Биз туркистонлилар эса бошқа исломий жамиятларга нисбатан дунёи жахон паришонликка тушиб, йўлимиздан адашганмиз. Ажабо, бу паришонликнинг сабаби недир?

Туркистонлиларнинг аксарияти бу саволга жавоб беришда икки тоифага бўлинадилар! Миллат ва ватанлари учун қайгурган бир тоифа бу паришонликни илмсизлик ва танбаллик оқибати деб билади. Хақиқатан ҳам, тушкунлик ва хароблигимизнинг сабабларидан бири илмсизлик ва ҳаракатсизликдир. Лекин буларнинг ҳам асл сабаби, ана ўша тушкунлигимизнинг асосий сабабидир. Ажабо, бу сабаб нима экан? Бу масала хусусида иккинчи тоифа туркистонлиларнинг нуқтаи назарини баҳс мавзусига киритсак, уларнинг нима дейишлари маълум бўлади. Орқада колганлигимиз хусусида бу томоннинг асосий қисми қуйидаги фикрларни келтирадилар:

1. Паришонлигимиз ва тушкунлигимизга сабаб йўқ, бу илохий хохишдир.
2. Худо бу дунёни кофирлар учун жаннат, мўъминлар учун дўзах қилиб яратгандир.
3. Қиёмат яқиндир, мусулмонлар бу дунёда аста-секин қамайиб бормокдалар.
4. Ҳазрат Пайгамбаримиз «қулли явмин бадтар»б деб айтганларидек, мусулмонларнинг қуни қундан баттар бўлиб бормокда.

Маълумки, бу мулоҳазалар билкул пуч ва ботилдир.

Унга жавоб бериш у ёқда турсин, балки уларни эшитмоклик ўзи тўғри эмас. Банда ҳам маълум муддат халқ ва миллатнинг хароблиги сабабларини излаб топиш учун ҳар тарафга югуриб, кўп кишини сўроққа тутдим, аммо ҳеч кимдан қоникарли жавоб ола билмадим. Оқибат, биз туркистонлиларнинг мусулмонлигимиз ва муқаддас Қитобга эга эканлигимиз ва шу Қитобни ягона раҳнамоимиз деб тасдиқлашимиз хотирамга келди. Энди шу муаззам ва муқаррам дастуруламал бўлмиш Қитобга таважжух қилишдан бошқа чора қолмади. Бу хусусда У (Қуръони қарим) бизга раҳнамолик қиладимиз-йўқми деб, қамол қалб ва вужуди бебизоат ила Қуръони азим мутолаасига машғул бўлдим ва матлабимга эришдим. Қуръони қарим аввал менинг саволимга шу тариқа жавоб берди: «Албатта, неъмат берилган қавм ўзларини ўзгартирмагунларича Аллоҳ уларнинг ҳолини ўзгартирмас».

Инсоф юзасидан ислом оламига диққат билан қарасак: оз сонли араб қабилалари Расули айлайхиссалом ҳидоят билан шараф тоғувчи ислом динига қириб, 23 йил мобайнида, яъни Ҳазрати набий замоналаридан то ҳазрати Умар вафотларигача бўлган муддатда дунёнинг икки йирик давлати бўлган Эрону Румни мағлуб қилдилар. Шундан бани Умайя халифалиги асригача ислом салтанати-нинг ҳудудлари Чин (Хитой)дан Хиндгача, Мисрдан Андалусиягача чўзилди. Уммавий ва аббосий халифалари Бағдоду Андалусияда ажойиб мадрасаю файзлик мактаблар очдилар. Ўз замонасининг олим ва фан арбобларини дину мазҳабига қарамай бир жойда жамладилар. Қиска вақт орасида бу икки улуг ислом пойтахтлари дунёдаги илм ва маърифат марказига айланди. Нафакат туркистонли мусулмонлар, балки фарангистонли насронийлар ҳам илм таҳсили ва билим олиб яшаш учун Бағдоду Андалусияга кела бошладилар.

Ажабо, шунча буюклик (не қолда?). Шунча азимат ва улуглик қаерга йўқолди? Нечун аҳли исломнинг дунёи жахон дониши илмларининг шарофати шу қадар

Бахтсизлик ва жаҳолатга дучор бўлди?!

Хозир умумий ислом оламининг ахволидан ўтиб, ўзимизнинг (шу кунги) холимизни тадқиқ килсак. Бир вақтлар мамлакатимиз маданият куёшининг мабдаи, маърифат дарёсининг манбаи сифатида танилган эди. Форобийлар, Бухорийлар, Абу Али ибн Синолар, Улугбеклар мамлакатимизни жаҳон сахнасига чиқарган эдилар. Бизнинг мамлакатимиз минглаб машхур олимларни чор-атрофга стказиб бериб, кўшнилариининг ҳам шарафини овоза килиб, дунёга таратган эди. Саноатимиз шу даражада эди-ки, халифалар шунча азимат ва шавкатли бўлишларига карамай, либос, кийим-кечакларини бизнинг мамлакатимиздан олиб кетардилар.

Ажабо, бу меросу саодатнинг баланд чўккисидан қандай килиб тушиб қолдик? Бу хусусда ўзимизнинг уламоларимиздан сўрасак, «кулли явмин бадтар», «бу хохиши илохий» ва «киёмат яқиндир» деган гаплардан бошқасини айтмайдилар. Лекин Куръони каримга мурожаат килсак, тўғри, яхши жавобга юзма-юз килиб, бизга уни кўрсатиб кўяди. Агар шунга ҳам қаноат килмасак, унда мана жавоби: сабаб шуки, ўтган қавмларнинг бошларига азоб юборилди. (Негаки) ҳар қавм солих амалларини ёмон одатларга алиштирар экан, Аллоҳ ўз неъматларини улардан тортиб олиб, ўрнига азоб юборар.

Хўш, ҳозир қайси далилни қабул қиламиз? Уламоларимизнинг сўзларини қабул килиб, бошимизга келган ва келаётган ҳар балони илохий ризо деб кетаверамизми, ё Куръони карим фармойишларини жон қулогимиз билан эшитиб, шу бахтсизликларимизга сабаб ёмон амалларимиздан деб ҳисоблаймизми?!

Бу саволга ҳам Куръони карим қамоли қатъият ва маҳобат билан жавоб беради: «Аллоҳ одамларга зулм қилмайди, балки улар ўзлари ўзларига зулм қилувчилардандир...» «Сизларга етган ҳар бир мусибат ўзларингизнинг носоз феълу амалларингиздандир, гуноҳларингизнинг кўпларини Аллоҳ афв этади. Агар гуноҳларингиз эвазига мусибатлар юборилса, холингизга войдир! Сизларнинг амалингиз туфайли бу дунё мусибатлардан ҳалос бўлмас эди. Сизларга Аллоҳдан ўзга ҳимоячи мадақдор, балоларни даф этувчи йўқдир».

Чунончи, тарих китобларида мана бу воқеа муфассал келтирилган: «Ухуд жангининг бошланишидан олдин ислом лашқари тоққа чиқиб қофирларга қарши юзма-юз туриб саф турдилар, ислом аскарининг чап тарафида бир ингичка дара (йўл) бор эди. Ҳазрати Расули алайҳиссалом жанг қизиган пайтда қофирлар шу дарадан ҳужумча даврадан тушган эмас эдилар. Хинд мусулмонлари ислом ҳақойиқларини ҳур офот ва бани Исроилнинг афсоналари эвазига фидо қилмаса, мажусийлардан ҳам баттар ҳолга тушмас эдилар...»

Ахир инсоф ва тааммул қилиб айтиш керакки, биз ўзимизни мусулмон деб биламиз-у, лекин ислохот амрларини кўриб, билиб туриб кўпларига амал қилмаймиз, илохий ҳукмлардан қамоли бебошлиқ билан чиқиб кетамиз, иттифоқимиз йўқ, тақво қилмаймиз; ўртамизда ўзаро ёрдам йўқ, ҳақ талабини бажариш йўлида бирга қадам босмай-миз; рибохўрлик қиламиз, шароб ичамиз, гийбат ва ҳасад қиламиз. Шарият манъ этган барча ишларни қиламиз ва (шунинг учун ҳам) ахлокий разилликларга гирифтормиз.

Вужудимиздаги шунча нуқсон билан ўзимизни қомил мусулмон деб биламиз, биров бизни бу инсофсизликлардан манъ қилса, уни қофир деймиз. Ҳар нафасда 70 марта мусулмонман, деб лоф урамиз-у, ҳаёлимизга эса, «бир қомил мусулмончалиқ амал қилайлик» деган ўй келмайди.

Бир мулоҳаза қилинг: мусулмон киши Аллоҳ таоло-нинг ягоналигига, анбиёларнинг

нубувватига, самовий китобларга ва киёмат кунига иймон келтирган бўлса, яъни буларнинг барчасига ишонса, биз ҳаммамиз буларнинг барига иймон келтирганмиз, дейди. Ха, биламиз, сиз бу-ларнинг барчасига иймон келтиргансиз ва арабча «оман-ту биллохи ва малоикатиhi» (яъни Аллох ва унинг малои-каларига иймон келтирдим)ни яхши укиб тушунасиз. Ле-кин афсуслар бўлсинки, мен сизнинг иймонингиз сама-расини кўрмаяпман, яъни иймонингизга мувофик амал килмайсиз. Вахоланки, хазрати Пайгамбаримиз буюрган-лар: «Иймону амал бир-бири билан яқиндир (вобастадир), бири иккинчисиз тўғри бўлмайди» («Ал-жомеъ ас-сагир»-дан).

Шу масала юзасидан яна бир мисол келтирайлик. Сиз Бухорода миршаб борлигига ва унинг амрига хилоф борган хар бир кишини хибсга олишига шубхасиз ишонасиз. Энди каранг, шу миршаб «кечки вақт уйдан чикманглар», - деб буйрук берса, сиз мазкур хукмга карши кеч-курун уйдан чикасизми ёки йўк? Албатта, чикмайсиз. Зеро, миршаб ва хибсхонани ҳақ деб биласиз. Хар ким унинг хукмига карши борса, камок жазосига мубтало бўлишига ишонасиз. Мусулмонлик лофини уриб юрасиз-у, назарингизда, ёмон кўринган одамни кофирликда айблайсиз. Агар Ҳақ таолога, киёматнинг ҳақлигига шу миршабга ва хибсхонага иймон келтиргандек иймон келтирсангиз, агар илохий хукмларга шу миршаб ва хибсхонага эътибор берганчалик эътибор килсангиз, нега илохий амрларга хилоф иш киласиз?!

Тарсам караси ба Каъба эй аъроби,
К-ин рах ки ту мерави ба Туркистон аст.

[Эй аъробий, кўркаманки, бу йўл билан Каъбага етмассан,
Бу сени элтаётган йўл Туркистон йўлидир!].

Банданинг бадбахтлигимиз сабабларига багишлаб айтган шунча маърузасидан кейин мухтарам ўқувчилардан бирон фикр чиқишига шубҳа киламан. Лекин бу хасталиklarимизга карши қандай чора кўриш керак? Бу харобот ва жахлу гафлат гирдобидан халос бўлиб, тараккиёт, саодат ва тинчликка эришмоқ учун нима килмоқ керак? Бу хусусда ҳам катта-катта уламоларимиздан баъзилари «ахли ислом бу холатдан халос топмайди, зеро бизнинг замон — ислом заифлашган охир замондир» деб айтадилар. Улардан гапларига далил келтиришларини сўрасак, дархол «кулли явмин бадтар» иборасини пеш киладилар. Лекин биз уларнинг гапларига кулок солмай, масала ечи-мини Куръони каримдан излайлик.

«Ушбу Куръон икки дунё саодатидан баён килгувчи-дир. Бу очик-ойдин Китобнинг далолат ва маъвизаларидан баҳра олганлар, ана ўшалар Аллохдан кўрқувчилардир. Сизга хар бир мусибат етса, ўзингизни ҳакир сананг (хисобланг, яъни ўзингизга ишончсизлик килманг, беъэтибор бўлманг) ва махзун бўлманг (хафа бўлманг), агар Аллохга иймонингиз комил бўлса (Куръон амрларига му-вофик амал килсангиз) икки карра саодати аълога эришасиз». «Эй иймон келтирганлар, (менинг томонидан) Пайгамбар келтирган хар бир амрни қабул килинг ва сизларга манъ килинган нарсаларга яқин борманг, амри илохийга хилоф иш килишдан кўркингки, зеро, Аллохнинг азоби каттикдир». Бу ояти карималардан маълум бўладики, агарда биз Куръон хукмларига амал килсак, паришонлик ва таркокликдан Аллох ризолиги билан халос бўламиз.

Гапни мухтасар килсак, бугун бошимизга келган фалокат ва бадбахтликларнинг ягона сабаби шуки, хикматли хукмлардан ва Куръон натижаларидан узоклашиб кетдик. Агар биз дунё ва охират саодати талабида бўлсак, барча гаразли ва фасод ишларимизни бир тарафга кўйиб, самимий калб билан унга мутеъ бўлиб, Куръон хукмларига бўйсуниб,

ижтимоий ҳаётимизни шунга мувофиқ тарзда тартиблайлик. Бандаи ожизнинг кучсизлиги ва бу (хабарларни) билмаганлигидан юкоридаги мақсад учун Куръон ҳукмлари ва ҳадисларни жамъ қилиб, шу варақлардан бир рисола тартиб бердим. Агарчи бу рисола (менинг ожиз қаламимга мансубдир) эътиборсиз бўлса ҳам, бироқ Куръон оятлари ва ҳадислардан иборатлигидан арбоби диёнат назарига тушади, деб умид қилурман.

Мен танийдиганлардан баъзилари шу жойга етганда қулиб: «Сен хоҳлаганингни ёзиб, қудратинг етгунча дод-фарёд қилсанг ҳам Туркистонимизда сенинг сўзларингга эътибор берадиган одам топилмайди», — дейдилар. Бу биродарларимга берадиган жавобим ҳам Куръони қаримдандир: «Қофир ва гуноҳкорлар Куръони қарим оятларини ўқиб, уни тушуниб, шундан кейин ҳам такаббурилик қилиб, (айтилганларга) писанд қилмай қулоқларини қар қилиб олсалар ва шу гуноҳларида (қаттиқ) туриб олсалар, хабар бергинки, эй Мухаммад, уларга шиддатли азоб бордин».

Шу билан банда (Аллоҳ, барчамизга тавфиқ берсин) ўз вазифамни адо этишга киришаман.

Абдурауф Фитрат. "Нажот йўли" китобидан